

ski, kerščanstvo n. kerstjan-ski, kerstjanstvo (cf. mestjan — meščan, Korintjan — Korinčan).

U. Kerščenik je pa iz deležnika terpne dobe od glagola kerstiti — kerstien — kerščen, in od tod kerščenik (stsl. kr'štenik' christianus), kerščenica. Kako je vendar to, da po mestih deklam pravimo kerščenice — keršenice?

T. Kopitar piše na to: „Nota Russis dominis servos rusticos vocari krest'jane, itemque Carniolis servas (ancillas) kr'sščenice; nescias utrum a paganismi tempore, an quia sacerdotes plebem suam pro charissimis christianis salutent“ (glag. cloz.). In prijatelj njegov, serbski starina Vuk: „Kalugjeri (monachi) zovu svakoga čovjeka hrišćaninom (kad mu ne znadu imena), kao i ženu hrišćanicom ili hrišćankom“.

Šolsko blago.

Imé. Ti si Janez Gradnik; tako je tebi ime. Vsak ima dve imeni: kerstno ime in priimek. Kerstno ime je tisto, ki ga človeku dajo pri sv. kerstu, priimek pa je ime, ki ga ima njegova rodovina. Ktero kerstno ime, katero rodovinsko ime ali priimek imaš ti? Dečki, imenujte mi 10 moških in več deklice, naštejte mi 10 ženskih kerstnih imen! Imenujte mi 10 rodovinskih imen ali priimkov! Kedar imenujemo ime kakega človeka, tudi precej mislimo na človeka, ki ima to ime. Ravno tako imajo tudi živali svoje imena. Kako pravimo tisti živali, ki laja? kako tisti, ki mijavka? kako tisti, ki je velika, ki ima rogé in nam daje mleka? — Imenujte mi več živali, ki imajo štiri noge, potem pa takih, ki imajo perute, da letajo i. t. d.! Imenujte mi več ptičjih imen! Naštejte mi še kaj takih živali, ki nimajo štirih nog, pa tudi niso ptičji! — Ljudje in živali se lahko prostovoljno gibljejo, sopejo in potrebujejo živeža; za tega voljo pravimo, da živé ali da so žive, in njih imena so imena živočih stvari. — Stvarem pa, ki ne živé, ki niso žive, pravimo nežive, in njih imena so imena neživočih stvari. Imenujte več imen neživočih stvari! Kaj vidite vse v šoli, v cerkvi, na vertu, na polji?

Narava in človek

v svoji pravi složnosti.

Spisal Živkov.

3.

Ozrimo se k dušnemu gospodstvu, katero ima človek čez živali, ali ga utegne imeti. V tem okrožji je dokaj čudnega, skrivnega, sočutnega in posebnega, kar navadna pamet ne

vé do dlake razcepiti. Takošne skrivnosti so, p. s samo besedo ali s samim pogledom živali ukrotili ali jih panati *), ali jih s tem, da se jih čutno gleda, zazibati v nekako spanje. To pa se more zgoditi le pri boljših živalih, kakor pri opicah, psih, mačkah i. t. d. Znano je, da nekteri človek živali lahko mahoma ukrotí, in jih nauči čudovitih umetnosti, drugi pa skoro ničesa. Neki grek je zdívanega bika s samo besedo tako ukrotil, da ga je lahko na traku dalje gnal. Neki kmet je naj bolj divjega konja ukrotil, da se ga je le dotaknil. Nasproti se pa tudi namerijo taki ljudje, ktere skoro vsak pes popade in vsak konj udari. Prigodi se tudi, da čisto divji jeleni, serne, lesice i. t. d. obstojé pred človekom, ali se mu pridružijo in ž njim grejo, pa ne zato, ker bi bile morda lačne, ali, ker se ga bojé. Gosí in drugi ptiči so véasi čudovito prijazni, nekterikrat iz hvaležnosti, nekterikrat pa iz bolj skrivnostnih vzrokov.**) Papige ali papagaji imajo nektere ljudi kaj radi, drugih pa ne morejo viditi. Taka je tudi z bčelami.

Neki Lah je ukrotil in podučil več različnih rib. Na njegov ukaz so priplavale k njemu, se na okrog gonile, ali pa se nazaj vračale. Požrešna šuka je na povelje zgrabila kako ribico, jo v lapah prinesla in na njegovo besedo zopet mirno spustila. Celó tigri in levi se dajo krotiti, berzdati, sedlati in vpregati.

Če take reči morejo storiti že posvetni ljudje, zakaj bi ne verjeli tega, kar se bere od svetnikov in svetnic božjih? Če se že v navadnem življenji prikazujejo take čudne reči, koliko več je mogoče to pri svetnikih, kteri so se ljubeznjivo in miló pečali z živalmi!

Če že žival sploh sluti in čuti človeško gospodstvo, jo visje čuti pri svetih in blagih dušah. Pri Gubji je nekđaj volk hudo davil in razsajal. Prebivavci se ravno oborožujejo in pripravljajo na to zver, ko jih sreča sveti Francíšek. Ta jih zaverne, in jim reče, da bode sam strahoval volka, kteremu gre brez orožja naproti. Ko volk svetnika zagleda, koj priteče k njemu, in se ves krotek uleže k njegovim nogam. Svetnik se potem,

*) To stori celó kača ropotača pri manjih stvareh, da nehoté pred njo obtsojé.

**) Levi so za prejete dobrote tako hvaležni, da niso več divji, in človeku dobrotniku vse dni strožejo, kakor se bere od Bajardovega leva ali tistega rimskega beguna i. t. d.

kakor se bere, „s bratom volkom“ pogodi in gre popolnoma krotek ž njim v mesto. Tu ga pustí mestujanom, naj zanj skerbé, in reče, da jim ne bo nič žalega storil. Dve leti mestjani volka lepo redé, in ko pogine, ga težje pogrešajo, kakor kako drugo domačo žival. — Zanimivo je, da so živali mesečnim ljudem kaj vdane. Človeka, ki je mesečno zamaknjen, ima mačka kaj rada, se ob njega gladi i. t. d. Posebno znamenit v dušnem oziru je bil najdenček Kašpar Hauser. Zgolj mlečnih jedí privajen je bil močno magnetičen in mesičen. Ptujá mačka ga je zeló rada imela. Vedno ga čaka, in ko pride, se mu gladi in ž njim igra; kakor z nobenim drugim domačim. Vsa drugača pa se mu je kazala in obnašala potem, ko je začenjál jesti mesene jedila. Zginjalo je tedaj njegovo mesečno zamaknjenje in magnetičnost. Mesene jedila ga slabé in topé. Njegov život ni bil več tako živahen in nježen; tudi njegov duh peša, ter ni več nenavaden, temuč ves navaden človek, kakor drugi. Od tega časa ga tudi živali ne čislajo bolj od drugih ljudi.

4.

V prav prijazni zavezi živi človek tudi lahko s takimi živalmi, ktere so po svojem životu od njega jako različne, posebno z bčelami. Bčele poznajo svojega gospodarja ravno tako dobro, kakor ena drugo; ako pride ktera v sosedni ul ali panj, jo domače koj izpodijo; če pa gospodar polne peščice bčel iz enega ula v drugega predeva, so si koj dobre — gotovo le zavoljo gospodarja. Pa vsakemu gospodarju niso tako pokorne in vdane, temuč le nekim — bi rekel, izvoljenim ljudem, ktere častijo kakor svojo matico. Neki ljudje so jim očitno zoperni; drugim se koj privadijo, in jih potem vedno rade imajo. Kdor pa se potí ali se jih boji, tistemu se ne dajo mirno spravljati. Labat pravi, da je v zahodnji Afriki dobil človeka, ktereга so imeli za bčelskega kralja, ker so bčele povsod za njim letale, in so se mu na glavo, rame in roke usedale. Pri sv. Cirilu se bere, da so nekđaj na Egiptovskem bčele imele svoje pastirje, ravno kakor ovce; na žvižg so izletale in se vračale; vse v eni vezi so šle za svojim pastirjem, kamor mu je drago bilo.

V francoski knjigi „Naravni čudeži“ se bere sledeča povest: „Blizo Nant je neka gospa v lepem poletji na svojem gradiču prebivala in tu dosti bčel imela. Pri teh ljubih stvaricah je močno rada bila in za tega voljo vse storila, kar jim je bilo ljubo.

Majnika l. 1777. zbolí in umerje v Nantu. To dobo preminejo vse njene bčele od gradiča, priletijo v mesto, se usedejo na rako (mertvaško trugo) svoje dobrotnice, in ostanejo tû, dokler se pogreb ne začinja. En sosed hití na gradič in najde vse ule prazne^a. Ta prikazen je kaj čudna in neobična. Zraven svoje ljubezni in zahvale do svoje dobrotnice in matere razodevajo te živalice svoje skrivnostno znanje njene smerti in merličnega počivališča^a. — Kjer so taki zgodovinski dokazi, kdo bi še dvomil? Sv. Modomnoha je več rojev na Irsko spremljalo. Danešno naravoslovje že barem spozná, da žaževke ne služijo neogibljivo svojemu nagonu, temuč da vejo napravljati svoje satovne pogače močno različne od navadnih, če to tirja kaka posebna sila, potreba ali okolnost. Vhod zagradijo n. p. s satovjem, da se ovarjejo mračnih metuljev ali šunksov. V Delfi so iz voska sozidali tempel Apolov, v Altenburgu hišico za sv. rešnje telo i. t. d. Očitno je, da ne delajo po samem nagonu, temuč tudi po neki pameti — v sili celó iz drugega gradiča, kakor po navadi. Stoteri prigodki od tega so po knjigah zapisani.

5.

Veliko važnost v dušoslovni vedi ima delfin ali pliskavica. Starodavni spisavci ne morejo prehvaliti njegove ljudomilosti in zaupnosti. Če je sihdob dosti drugače, ni temu kriva ta ljudoljubna riba, temuč slabo obnašanje človekovo do stvari, posebno do živali. Njegovo grozno trinoštvo plaši in divjá živali.

„Delfin“, piše naj starji gerski pesnik Pindar, „štimá glasbo, pred vsem pa žveglo, zato se mu pravi žvegloljub“. Plutarh pravi v svojih gostijah sedmerih modrijanov: „Pač vsi vemo, da to ribo glasba mika. Na petje in žveglanje priplavajo k barkam, in kraj njih vesele poskakujejo. Tudi rade plavajo z otroci in se z njimi igrajo. Za tega voljo, če ravno ni prepovedi, jim tudi nikdo ničesa ne stori, jih nikdo ne loví; samo če v sake zajdejo in lov motijo, jih našeškajo, kakor stočne otroke, in jih spodijo“. Od njih se pripovedujejo komaj verjetne, prečudne pripovedi. Samo neke omenim. Za cesarja Avgusta so spustili v lukrinsko jezero vlovljenega delfina. Tû se mu močno prikupi neki deček, kateri mu je kruh drobil. Priplaval je tudi iz globočine, kader koli ga je deček klical: Šimon; mu je jedel iz pešice, se mu dal jezdití, in je nosil ljubega jahača prek jezera v pu-

teolsko šolo in zopet nazaj nekatere leta. Ko je deček umerl, prihaja k navadnemu bregu, pa očitno žalosten in skoro pogine, naj beržeje same žalosti po dragem dečku.

Enaka se je zgodila s nekim jasianskim dečkom; vsak dan je delfin priplaval k njemu in se z njim igral, se mu pustil zajahati, in ga je daleč v morje in pa nazaj k bregu nosil. Na taki poti ju enkrat ujame nagla nevihta, in zverne jahača na dno, da se utopi. Delfin prinese merliča k bregu, in ne pobegne, dokler sam ne umerje kraj njega. Za tega voljo imajo Jasianci na denarjih delfina, kterega deček jaha. Iz podobnega vzroka ga je imel Odisej na gerbu in perstanu, ker mu je sinka iz morja rešil. Ravno tako so pevca Arijona delfini rešili. Celo potujočim pticam pevkam ponudijo delfini preradi svoj herbet, da si opešane v preletu opočiyejo. Za voljo teh blagih ljudomilih lastnosti so jih stari pesniki kaj slavno prepevali. Med sabo so si delfini jako radi. Mlajše sprevaja in varje vedno neki starji. Če mladega vlovijo ali zakoljejo, se tudi njegova mati dá ujeti. Te in enake pripovedi iz resničnih ust so dovolj priče nekdanje lepe zaveze med ljudmi in stvarmi. Žalibog, da jo človeška sebičnost in lakomnost do konca razdira!

P a š n i k.

Pridnost. Pridnost je tista lepa lastnost, ktera učenca priganja, da vse rad dela in stori, kar mu vелеvajo domá starši in v šoli učitelji. Če učenec ni priden, se ne uči kaj prida in slabo kaže, zakaj lenoba je pri mladini začetek vsega hudega in šola mnogoverstnih vterjenih hudobij. Zato naj vsak učitelj nevtrudeno skerbi, da so njegovi učenci pridni. On naj kaže, da je 1) sam priden; v vsem obnašanji naj kaže, da so mu šola in učenci globoko pri sercu, da ne zamuja nobenega časa, v kterem bi učencem kaj koristil. 2) Učitelj naj učencem na tanko odmerja delo, naj jih z delom ne preobložuje, pa tudi nikoli ne pusti, da bi kdo brez dela sedel. To veljá posebno tam, kjer so učenci več oddelkov v eni učilni sobi. 3) Učitelj naj učence tudi večkrat lepo spodbuja, da so bolj pridni. Človekov duh potrebuje vedne podpore, da ne omaga, ali da ne pride na kriva pota. Večkrat je pri mlačnem učencu ena spodbudna besedica dovolj, da se zdrami iz lenega spanja in začnè zopet